

BB2MM - geografi

Problemstilling

Hvordan er jordkloden opbygget og hvilken sammenhæng er der mellem pladetektonik og naturfænomener?

Mål

Forenklede Fælles Mål for faget geografi:

- Eleven kan med temakort og digitale animationer beskrive pladetektonik (modelleringskompetence)
- Eleven har viden om tektoniske plader og deres bevægelser (modelleringskompetence)
- Eleven kan med modeller forklare pladetektonikkens indflydelse på levevilkår (modelleringskompetence)
- Eleven har viden om naturkatastrofer og påvirkning fra pladetektonisk aktivitet (modelleringskompetence)
- Eleven kan med simuleringer forklare hovedargumenter for pladetektonik teorien (modelleringskompetence)
- Eleven har viden om Jordens opbygning og den geologiske udvikling (modelleringskompetence)
- Eleven har viden om aktuelle problemstillinger med naturfagligt indhold (perspektiveringskompetence)

Aktivitets- og handlingstiltag

Fase og mål	Tegn på læring	Begreber (-) og materialer (*)	Aktiviteter
Introduktion * Introducere eleverne til emnet, vække deres interesse og inddrage deres forhåndsviden og hverdagserfaringer		* papir * opstarts spørgsmål	* Opstart med aktuel katastrofe i verden * Målene for forløbet * Tegning af hvordan de tror Jorden er opbygget - udgangspunkt i problemstillingen * Makkerpar snakker om opstarts spørgsmål
Jordens opbygning * Du skal kunne beskrive Jordens indre opbygning.	- Eleven kan redegøre for Jordens indre opbygning. - Eleven kan redegøre for, hvorfra energien til Jordens opvarmning stammer. - Eleven kan beskrive,	- skorpe - kappe - ydre- og indre kerne * æbler	* "Den levende jord" intro på geografi.gyldendal + afsnittet: "Jorden opbygning" læses i gr. af 4 med rollelæsning. * Se tværsnitsbillede af jorden "Den levende jord" - jordens opbygning - tekst 4 (og sammenligne med æbler - som eleverne skærer i) * Revidere deres tegning af Jordens opbygning - få skrevet begreberne på * Snakke om tegningerne.

	hvordan teorien om pladetektonik er opstået.		* Artikel "Hvor ender vi, hvis vi graver ned til kineserne" og sammenligning med globus
Pladetektonik * Du skal kunne forklare de tre grundlæggende måder, som lithosfærepladerne bevæger sig i forhold til hinanden	- Eleven kan redegøre for destruktive, konstruktive og bevarende pladerande/transform forkastning. - Eleven kan give eksempler på, hvor de forskellige pladerande forekommer.	- Konstruktiv - Destruktiv - Transform forkastning/bevarende pladegrænse - Ring of fire	* Gå på dr.dk/skole - geografi - "Jordens opbygning" - se klippene "Jordens opbygning" og "Tektoniske plader" * Atlas s. 78 - der er noget under jorden, og snak om hvor i verden de forskellige pladegrænser ligger. * "Løb" med faktasider med pladetektonik. * Opsamling af "løb" og snak om de måder pladerne kan flytte sig på. * Eleverne skal i makkerpar indtale en speak til en af de 3 animationer der ligger på geografi.gyldendal.dk vha screencastify. * Høre hinandens screencastify med responsgrupper
Gruppearbejde * Du skal kunne kæde pladetektonikken sammen med viden om naturfænomener. * Du skal formidle din viden.	Afhængig af gruppen	- Pangea - Jordskælv - Vulkaner - Tsunami - Konvektion - Foldebjerge - Dybgrave - Transforme forkastninger - Jordens udseende i fremtiden	* Gruppearbejde om udvalgt emne: Pangea, Jordskælv, Vulkaner, Tsunami, Konvektion, Foldebjerge, Dybgrave, Transform forkastning, Jorden i fremtiden - Lave digital præsentation til fremlæggelse: * Hvad det er? * Hvad har det med pladetektonik at gøre? * Indtegne på kort hvor vi finder det i verden. * Lave forsøg (se nedenfor) og filme, som kan vises i præsentationen. (* evt kunne forklare animation/simulering)
Evaluerings * Afrunde emnet, eleverne skal se om deres forhåndsviden og			* Fremlæggelser * Artikel om Australien flytter halvanden meter nordpå

hverdagserfaringer har ændret sig		* Vurdering af eget arbejde samt hvor de er med målene og tegn på læring * Besvarelse af problemstillingen
-----------------------------------	--	---

Succeskriterier

- eleverne bruge de begreber, de er introduceret til i undervisningen i deres forklaringer/snakke/argumenter
- eleverne fremlægger udfra de kriterier, som de skal opfylde
- samarbejder med deres makker om at løse opgaverne
- kan besvare problemstillingen

Forsøg

Dybgrave

Spørgsmål:

- hvad er en dybgrav?
- hvordan dannes dybgrave?
- hvor i verden støder ocean- og kontinentalplader sammen? (VIs gerne på et kort)

Forsøg "Lav en dybgrav"

- Materialer: blå karton, bølgepap, bog og 2 borde.
- I skal:
  - stil bordene med lidt afstand (ca 2 cm) imellem
  - læg det blå karton på det ene bord og bølgepap med bogen ovenpå på det andet bord
  - skub karton og bølgepap mod hinanden

Opsamling:

Hvad sker der?

Hvorfor kan det forklare, hvordan der dannes en dybgrav?

Foldebjerger

Spørgsmål:

- I skal kunne fortælle om jordens udseende/udvikling gennem tiden
- Hvad har gjort at jorden har set anderledes ud?

Forsøg "Bølgede foldebjerger"

- Materialer: 2 stykker bølgepap
- I skal:
  - tage de 2 stykker bølgepap og føre dem mod hinanden på bordet

Opsamling

- hvad sker der?
- hvordan kan det forklare kontinental - kontinental sammenstød?

Forsøg "Modeller foldebjerger"

- Materialer: modellervoks i 3 farver
- I skal:
  - Lav 3 plader i lige store størrelser af modellervoks
  - Læg de 3 plader ovenpå hinanden
  - Læg modellervoksblokken på bordet og pres ind mod midten fra begge sider

Opsamling

- hvad sker der?
- hvorfor kan det forklare hvordan foldebjerger skabes?

Gejser

Spørgsmål:

- hvad er en gejser?
- hvordan opstår gejsere?
- Hvor i verden findes gejsere (vis gerne på kort)[evt de 3 største]

Forsøg "Lav en gejser"

- Materialer: mentos, cola light, et ark papir.
- I skal:
  - rul en tragt til mentos af papiret, så de hurtigt kan komme i colaen
  - hæld mentos i colaen

Opsamling:

Hvad sker der?

Hvorfor kan det forklare, hvordan en gejser virker?

Tekst + Store Nørd klip:

s. 25-27 i "Vulkaner og jordskælv"

<https://www.dr.dk/tv/se/boern/ramasjang/store-noerd-tv/store-noerd-2011-2/store-noerd-51>

Jordens fremtid

Spørgsmål:

- hvordan vil jorden se ud om 65 mio år?

Andet:

- læse s. 14 + 15 i "Vulkaner og jordskælv"
- lave aktivitetsark 6 fra "Vulkaner og jordskælv"
- tegn et verdenskort, som det vil se ud om 65 mio år

Jordskælv

Spørgsmål:

- hvorfor opstår jordskælv?
- hvordan måles jordskælv?
- hvad er p- og s- bølger?
- hvordan kan vi jordskælvssikre huse/bygninger?

Forsøg ""

- Materialer:
- I skal:
  -

Opsamling

- hvad sker der?
- hvordan kan det forklare kontinental - kontinental sammenstød?

Andet

- læs s. 33 - 39 i "Vulkaner og jordskælv"
- Aktivitetsark 19 + 21 fra "Vulkaner og jordskælv"

Konstruktive pladegrænser

Spørgsmål:

- hvad sker der når to plader støder fra hinanden; hvad enten det er ocean-ocean eller kontinental-kontinental
- hvor i verden støder to plader fra hinanden? (Vis gerne på et kort)

Forsøg "Magma stiger til vejrs"

- Materialer: sodavand.
- I skal:
  - løsn kapslen på en sodavandsflaske en smule - se at der dannes bobler i væsken, når trykket falder. Boblerne forsvinder når låget sættes tæt på.
  - Ryst sodavanden let og skru igen en smule op for kapslen - luk hurtigt igen...

Opsamling:

Hvad sker der?

Hvorfor kan det forklare, at nogle sten dannes med luftbobler i?

Forsøg "Lavastrømme"

- Materialer: shampoo/opvaskemiddel, sirup/honning og 2 toppe/bunde af petriskåle
- I skal:
  - Hæld en smule af hver væske ud på en tallerken, mens I tager tid på hvor lang tid det er om at nå kanten
  - Opvarm væskerne i en skål med varmt vand, og gentag forsøget
  - Bland noget sand i den tykkeste væske, så den bliver så sejtflydende at den knap kan flyde, hæld nu denne blanding ud på tallerkenen og tag tid igen.

Opsamling

Er der forskel på tiden?

Forsøg "Magma i bevægelse"

- Materialer: akvarie med vand og lille plastikflaske med spiseolie
- I skal:
  - hold fingeren for hullet i plastikflasken og sænk den ned i vandet
  - tag fingeren fra hullet og giv flasken et lille tryk

Opsamling:

Hvad sker der?

Konvektion

Spørgsmål:

- hvad er konvektion

Forsøg "konvektion"

- Materialer: spiseolie, frugtfarve, stearinlys og glasskål.
- I skal:
  - hæld madolien i skålen over et stearinlys
  - dryp nogle dråber frugtfarve ud på bunden af skålen

Opsamling:

Hvad sker der?

Hvorfor viser forsøget konvektion?

Andet:

- lave aktivitetsark 4 fra "Vulkaner og jordskælv"
- læse s. 28 fra "Geotoper 2"

Pangea

Spørgsmål:

- I skal kunne fortælle om jordens udseende/udvikling gennem tiden
- Hvad har gjort at jorden har set anderledes ud?

Forsøg "Saml et puslespil"

Aktivitetsark 10 fra "Vulkaner og jordskælv"

Andet:

- læse s. 15 i "Vulkaner og jordskælv"
- atlas
- geografi.gyldendal.dk

Transform forkastning

Spørgsmål:

- hvad er en transform forkastning?
- hvad sker der når to plader glider mod hinanden?
- hvor i verden ligger der transforme forkastninger? (Vis gerne på kort)

Forsøg "Model af transform forkastning"

- Materialer: modellervoks i 3 farver
- I skal:
  - læg 3 plader modellervoks i forskellige farver ovenpå hinanden
  - lav og beskriv de forskellige former for snit og forskydninger, der kan dannes i den samlede modellervoks blok

Andet

- læs s. 20 i "Vulkaner og jordskælv"

Tsunami

Spørgsmål:

- hvad er en tsunami?
- hvordan dannes en tsunami?
- vælg en tsunami-ulykke ud, hvor i verden fandt den sted og hvad skete der? (Vis på kort)

Forsøg "Bølger"

- Materialer: 2 borde, en balje med vand
- I skal:
  - Vise hvordan bølger opstår i vandoverfladen når det blæser
  - Bagefter skal I vise, hvordan en tsunamibølge opstår - husk der kan være flere årsager.
  - I skal nedskrive jeres forklaringer til forsøget - og husk at filme (gerne i slowmotion)
  - Hvilke fejlkilder har jeres forsøg?
  - Udtænk gerne forbedringer og afprøv

Andet

- læs s. 32 i "Geotoper 2"

Vulkaner

Spørgsmål:

- I skal fortælle om de forskellige vulkantyper og hvordan de "dannes"?
- Hvor har vi vulkaner i verden? (Indtegn på kort)

Forsøg "Lav et vulkan udbrud"

Aktivitetsark 17 fra "Vulkaner og jordskælv"

Andet:

- læse s. 23 - 32 i "Vulkaner og jordskælv"
- lave aktivitetsark 13 + 18 fra "Vulkaner og jordskælv"
- geografi.gyldendal.dk